

Motion till riksdagen 2025/26:3407

av Emma Berginger m.fl. (MP)

Exportkontroll, försvarsindustrins förutsättningar och reglering av autonoma vapen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för ett förbud mot export av vapen och materiel till diktaturer, krigförande länder (utan att det för den skull hindrar militärt stöd till angripna länder som Ukraina) eller länder där allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer, inklusive följdleveranser, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att se över hur kontroll av import av krigsmateriel ska införas och integreras inom nuvarande regelverk och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en materielförsörjningsstrategi och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att öka det statliga ägarskapet inom försvarsindustrin och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att se över hur exportkontrollen av produkter med dubbla användningsområden kan skärpas och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att klassa rödpunktssikten som försvarsmateriel och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om striktare regleringar av artificiell intelligens i vapensystem och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för ett internationellt förbud mot helautonoma vapen och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behov av ökad forskning kring skydd mot autonoma vapensystem och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige har under lång tid bidragit till militär nedrustning i världen, vilket fortsatt pekas ut som en viktig utrikes- och säkerhetspolitisk prioritering¹ även för Tidö-regeringen. Miljöpartiet vill se en långsiktig ömsesidig nedrustning. Samtidigt gör det säkerhetspolitiska läget att utbyggnad av vårt eget försvar är nödvändigt, och det motiverar en nödvändig produktion av vapen och ammunition samt vapenexport till andra demokratier. Den svenska vapentillverkningen och vapenexporten får dock aldrig urholka arbetet för fred, demokratisering och mänskliga rättigheter.

Exportkontroll

Miljöpartiet har drivit igenom skärpta regler för vapenexporten, bland annat genom införandet av ett demokratikriterium som innebär att vapen inte ska exporteras till diktaturer. Det är viktigt, men dagens lagstiftning räcker inte till. I verkligheten vet vi att dagens ramverk lämnar gott om utrymme att ändå exportera till länder som rimligen borde falla inom definitionen ovan, exempelvis Qatar och Turkiet. Miljöpartiet har därför länge påpekat att ett strikt förbud borde införas mot vapenexport, inklusive följdleveranser, till diktaturer, krigförande länder eller länder där allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer. Detta ska dock inte hindra att Sverige solidariskt kan bistå ett angripet land med vapen, som tyvärr har blivit aktuellt efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina.

Importkontroll

Den historiska upprustningen av försvaret vi står inför kommer innebära ökad import av krigsmateriel. Att importera krigsmateriel är ofta stora upphandlingar. Ett avtal kan innebära löften om leveranser som sträcker sig över decennier. När vi nu står inför en historiskt stor upprustning innebär detta att Sverige kommer köpa in essentiella system för försvaret från andra länder som vi därigenom blir direkt beroende av under lång tid. Det saknas transparens och styrning kring hur dessa avvägningar görs. Beroendeställningen som Sverige hamnar i efter tecknat avtal kan få konsekvenser för vilka politiska ställningstaganden Sverige kan ta mot det exporterande landet framöver. Ett konkret exempel från exportsidan är Turkiets krav på att Sverige skulle återuppta export till landet för att Turkiet skulle godkänna Sveriges Natoansökan. Motsvarande scenarion kopplat till import är inte osannolika.

De säkerhetspolitiska avvägningar som måste göras och de långsiktiga konsekvenser krigsmaterielimport kan få tas inte på tillräckligt stort allvar idag. En annan aspekt att ta hänsyn till för att säkra långsiktigheten i importen är risken för suboptimering. När en snabb upprustning ska ske finns en risk att Sverige köper system som är snabbt tillgängliga, men som undergräver vår materielförsörjning på sikt. Därför bör lagstiftning som motsvarar den som finns gällande export av krigsmateriel även tas fram för import av densamma.

¹ <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/utrikes--och-sakerhetspolitik/nedrustning--ickespridning-och-exportkontroll/>.

Miljöpartiet vill att importen i högre grad kontrolleras säkerhetspolitiskt och inte bara som ett praktiskt förfarande hos FMV, baserat på prestanda och pris. Regeringen bör därför tillsätta en utredning för att se över hur en kontroll av import av krigsmateriel ska införas och integreras inom det nuvarande regelverket.

Försvarsberedningen föreslog 2019 att en materielförsörjningsstrategi bör tas fram, vilket ledde till att Materielförsörjningsutredningen – *Materielförsörjningsstrategi – för vår gemensamma säkerhet* (SOU 2022:24) togs fram. Den senaste Försvarsberedningen framhöll att ”den strategiska styrningen av materielförsörjningen behöver utvecklas med utgångspunkt i Materielförsörjningsutredningens förslag”. Vi står bakom detta och anser att även denna ska beslutas av riksdagen.

Försvarsindustrin

Det är tydligt att de ökade anslagen till försvaret som riksdagens partier enats om kommer att komma svensk försvarsindustri till del. Det motiverar en högre transparens och insyn i hur vapnen tillverkas och exporteras; hur svenska skattepengar kan spela in i internationell säkerhet men också i konflikter. Det motiverar också att se över ägarstrukturerna för den svenska försvarsindustrin. Sverige har strategiska materielområden fastslagna av riksdagen. Till dessa hör stridsflyg, undervattensområdet, kaliberbunden ammunition samt integritetskritiska delar av ledningsområdet. Det är viktigt att Sverige fortsätter ha rådighet över krigsmaterielproduktion för att kunna stärka vår egen förmåga. En stark försvarsmaterielindustri i Sverige ökar också våra möjligheter att agera självständigt i utrikespolitiken. Inom näringslivet förändras dock företagsledningar och ägarstrukturer löpande. Med tanke på försvarsindustrins stora betydelse för Sveriges försvarsförmåga bör det finnas direkt statligt ägarengagemang i de bolag som hanterar strategiska materielområden. Det kan exempelvis bli aktuellt att staten vill ha inflytande över beslut om att förändra ett företags inriktning eller ägarbild. Ett ökat statligt ägarskap i försvarsindustrin kan också underlätta för verksamheten att styra mer mot svenska säkerhetspolitiska intressen och minska krav på avkastning.

Produkter med dubbla användningsområden

Miljöpartiet vill att det ska ställas tydliga krav på användningen av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden. Exempelvis ska utrustning för massövervakning inte exporteras till länder som förtrycker sin egen befolkning eller där man kan förvänta sig att utrustningen skulle användas för att förfölja en politisk opposition i landet. Vidare bör rödpunktssikten militärklassas. Idag är siktena inte ens klassade som en produkt med dubbla användningsområden, trots att de tillverkas för militärt bruk och förekommer i strid. Den svenska exporten av rödpunktssikten är därmed ytterligare ett exempel på otydligheten i dagens lagstiftning. Vi vill att regeringen tillsätter en utredning för att se över hur exportkontrollen av produkter med dubbla användningsområden kan skärpas ytterligare.

Artificiell intelligens i militära syften

Ett av de största hoten mot internationell fred och säkerhet är utvecklandet av dödliga autonoma vapensystem (Lethal Autonomous Weapon Systems – LAWS). Detta är vapen som kan identifiera, lokalisera och bekämpa mål utan mänsklig inblandning. Exempelvis en drönare med ansiktsgenkänning. Helt autonoma vapen kan skapa osäkerhet kring ansvaret för krigshandlingar och på så vis sätta folkrätten ur spel. Graden av mänskligt beslutsfattande avgör hur självständigt ett autonomt vapen agerar. Det saknas konsensus om vad tillräcklig mänsklig inblandning i hantering av vapensystemen skulle innebära, både etiskt och praktiskt.

Samtidigt kommer artificiell intelligens vara mycket användbart inom försvaret, exempelvis inom cyberförsvar eller för att underlätta hantering av stora mängder data. Artificiell intelligens kan också bidra till snabbare beslutsfattande i kritiska situationer, exempelvis för att försvara sig mot höghastighetsvapen. Redan idag tillämpas en ökande grad av autonoma system i en militär kontext. Det är dock viktigt att beakta att militära tillämpningar av AI kommer innebära hårdare krav på träningen av AI-systemen, som idag utvecklas primärt för civilt bruk. Militära system verkar i ostrukturerade och antagonistiska miljöer, samtidigt som kraven på ett korrekt beslutsfattande är avgörande, vilket innebär att civila system inte alltid går att anpassa för militära tillämpningar. De militära AI-systemen kommer behöva agera i en miljö där motståndaren gör sitt yttersta för att inte upptäckas, för att inte agera förutsägbart och för att vilseleda. Detta kan få allvarliga konsekvenser för hur AI-system reagerar som är svåra att förutse.

Miljöpartiet vill därför att striktare regleringar av artificiell intelligens i vapensystem kommer på plats. Vi vill också att Sverige verkar för ett globalt förbud mot helautonoma vapen. Riskerna med autonoma vapen är både en fråga om oklart ansvar för krigshandlingar, storskalighet och risk för urskiljningslösa eller felaktiga krigshandlingar, något som med stor sannolikhet kommer att drabba civila och få spridningseffekter långt borta från den militära kontexten. Det är inte svårt att föreställa sig hur drönare med ansiktsgenkänning och automatiskt utlöst eldgivning kan användas av såväl arméer som organiserad brottslighet. Vi vill att Sverige ska ta en ledande roll i arbetet för att finna sätt att effektivt påverka utvecklingen och bidra till en internationell reglering, en process som redan är igång. I det arbetet är det viktigt att forskning om vad autonoma vapen innebär också förstärks av politiska insatser för att uppnå framsteg. Ingen vet vad en kapprustning med autonoma vapen skulle kunna leda till, men farhågorna ska tas på stort allvar. För att ha en god förmåga att försvara oss mot autonoma vapensystem krävs ökad forskning om skydd mot dem.

Emma Berginger (MP)

Janine Alm Ericson (MP)

Jacob Risberg (MP)

Camilla Hansén (MP)